

**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98
alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție**

Data depunerii:

5 iunie 2023

Instanța de trimitere:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Polonia)

Data deciziei de trimitere:

27 ianuarie 2023

Reclamanți:

KCB

MB

Pârâtă:

BNP Paribas Bank Polska S.A.

Obiectul procedurii principale

Acțiune în constatarea nulității contractului de împrumut și în restituirea plății nedatorate care corespunde contravalorii ratelor lunare de împrumut achitate

Obiectul și temeiul juridic al cererii de decizie preliminară

Interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii; temeiul juridic: articolul 267 TFUE

Întrebarea preliminară

Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, precum și principiile efectivității și echivalenței trebuie interpretate în sensul că se opun interpretării jurisprudențiale a dispozițiilor naționale potrivit căreia:

1. consumatorul nu poate formula în mod valabil pretenții împotriva profesionistului care decurg din includerea unor clauze abuzive în contract atât timp cât nu a făcut o declarație prin care să precizeze că nu este de acord ca clauzele contractuale abuzive să rămână în vigoare, că este de acord cu inaplicabilitatea acestora și că înțelege și acceptă consecințele rezultate, inclusiv, eventual, nulitatea întregului contract;

2. consumatorul nu poate solicita în mod valabil profesionistului rambursarea prestației nedatorate executate în temeiul unor clauze abuzive atât timp cât nu a făcut declarația respectivă;

3. cererea consumatorului de rambursare a prestației nedatorate executate în temeiul unei clauze contractuale abuzive nu este exigibilă atât timp cât acesta nu face declarația respectivă;

4. profesionistul nu are obligația față de consumator de a plăti dobânzile legale de întârziere în executarea prestației atât timp cât nu a luat cunoștință de declarația respectivă a consumatorului?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene: articolul 169 alineatul (1)

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene: articolul 38

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993 L 95, p. 29, Ediție specială în limba polonă, 15/vol. 2, p. 288 [Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273]): considerentele al patrulea, al douăzeci și unulea și al douăzeci și patrulea; articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1)

Dispoziții naționale invocate

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Constituția Republicii Polone din 2 aprilie 1997): articolul 76 (principiul protecției consumatorilor)

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Legea din 23 aprilie 1964 privind Codul civil) (Dz. U. nr. 16, poziția nr. 93, cu modificările ulterioare), denumită în continuare: Codul civil

Un act juridic contrar legii sau prin care se urmărește eludarea legii este nul și neavenit, cu excepția cazului în care o dispoziție relevantă prevede altfel, în special în cazul în care aceasta prevede că dispozițiile nevalide ale actului juridic sunt înlocuite de dispozițiile relevante ale legii (articolul 58 alineatul 1).

Clauzele unui contract încheiat cu un consumator care nu au fost negociate în mod individual nu sunt obligatorii pentru consumator atunci când definesc drepturile și obligațiile acestuia într- un mod care contravine bunelor moravuri, cu încălcarea gravă a intereselor sale (clauze ilicite). Prezenta dispoziție nu se aplică clauzelor care definesc obligațiile principale ale părților, printre care prețul sau remunerația, atunci când sunt formulate în mod neechivoc (articolul 385¹ alineatul 1).

Atunci când o clauză din contract nu este obligatorie pentru consumator în aplicarea alineatului 1, părțile rămân obligate prin celelalte clauze ale contractului respectiv (articolul 385¹ alineatul 2).

Aprecierea compatibilității unei clauze contractuale cu bunele moravuri este efectuată cu luarea în considerare a momentului încheierii contractului, având în vedere conținutul acestuia, circumstanțele în care a fost încheiat, precum și celelalte contracte care au legătură cu contractul ale cărui clauze fac obiectul aprecierii (articolul 385²).

Orice persoană care, fără temei juridic, a obținut un avantaj pecuniar din partea unei alte persoane este obligată să restituie acest avantaj în natură și, dacă acest lucru nu este posibil, să ramburseze valoarea acestuia (articolul 405).

Dispozițiile articolelor precedente se aplică în special în cazul unei prestații nedatorate (articolul 410 alineatul 1).

O prestație este nedatorată dacă persoana care a executat-o nu avea nicio obligație să o execute sau nu era obligată să o execute în favoarea persoanei pentru care a executat-o sau dacă temeiul prestației a dispărut ori scopul vizat de prestație nu a fost atins sau dacă actul juridic care obliga la executarea prestației era nul și nu a devenit valid după executarea acesteia (articolul 410 alineatul 2).

În cazul în care termenul de executare nu este nici stabilit și nici nu rezultă din natura obligației, executarea se efectuează de îndată ce debitorului i s- a cerut să o execute (articolul 455).

În cazul în care debitorul întârzie executarea unei obligații pecuniare, creditorul poate pretinde dobânzile pentru perioada de întârziere, chiar dacă nu a suferit pagube, iar întârzierea este cauzată de circumstanțe care nu sunt imputabile debitorului (articolul 481 alineatul 1).

[cquantumul valorii dobânzilor de întârziere] (articolul 481 alineatul 2).

Prezentare pe scurt a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 În 2007, reclamantii au încheiat cu predecesorul în drept al pârâtei un contract de împrumut în valoare de 128 035,51 CHF pentru finanțarea achiziționării unei locuințe. Contractul prevedea că mobilizarea creditului va fi de maximum 300 000 PLN; rambursarea conform contractului de împrumut se efectua dintr-un

cont bancar deținut în CHF și alimentat exclusiv din fonduri în această monedă. Termenii și condițiile produselor de credit prevedeau că, în cazul în care, conform instrucțiunilor împrumutatului, plata creditului urma să se facă într-o altă monedă decât cea a creditului, acest lucru se făcea după conversia valutară de către bancă la cursul de cumpărare/vânzare în vigoare al băncii. În cazul în care în contul împrumutatului ținut în moneda creditului nu existau fonduri suficiente pentru a rambursa datoriile contractuale, banca putea debita un alt cont al împrumutatului, în acest caz după conversia monedei.

- 2 La 1 februarie 2021, reclamantul a introdus la instanța de trimitere o acțiune împotriva băncii pârâte în vederea constatării nulității contractului de împrumut din 2007 și a obligării pârâtei la plata către aceștia a sumelor de 12 345,55 PLN și de 69 589,67 CHF (echivalente ratelor lunare deja achitate) cu dobânzile de întârziere legale. La 29 septembrie 2022, reclamantul a depus declarații scrise în care au indicat că ei consideră că dispozițiile din contractul de împrumut privind conversia sumei împrumutului în CHF și în zloți sunt ilicite (abuzive) și, prin urmare, au introdus o acțiune împotriva băncii. În plus, reclamantul a confirmat faptul că li s-a atras atenția asupra caracterului necinstit (abuziv) al clauzelor de conversie, asupra posibilității ca instanța să declare nulitatea contractului și asupra consecințelor nulității, în special a obligației părților la contract de a rambursa reciproc prestațiile îndeplinite sau posibilității de a invoca o excepție de reținere sau o excepție de compensare. Este posibilă o acțiune în plata onorariului pentru utilizarea capitalului. În ședința din 27 ianuarie 2022, instanța de trimitere a notificat reclamantul cu privire la consecințele calificării prevederilor contractului de împrumut drept clauze contractuale abusive și la consecințele nulității contractului. Notificarea aceasta cuprindea informații identice cu cele din declarația din 29 septembrie 2022.

Argumentele esențiale ale părților din procedura principală

- 3 Reclamantul consideră că contractul de împrumut conține clauze abusive care determină nulitatea sa, astfel încât pârata trebuie să le restituie toate prestațiile primite în temeiul acestui contract. Pe de altă parte, pârata a solicitat respingerea cererii și a subliniat că contractul de împrumut este valid și nu conține clauze contractuale abusive și că reclamantul nu a executat față de ea nicio prestație nedatorată.

Prezentare pe scurt a motivelor trimiterii preliminare

- 4 Potrivit instanței, clauzele contractului de împrumut în ceea ce privește modalitățile de plată a creditului precum și modalitățile de rambursare a ratelor de credit constituie clauze abusive. În măsura în care aceste clauze prevăd că, în cazul unei plăți/rambursări în PLN, conversia cursului de schimb se face conform cursului de schimb stabilit de bancă, ele oferă pârâtei libertatea totală de a stabili conținutul prestațiilor părților. Mai mult, contractul conține în plus o rezervă privind valoarea maximă a creditului care urmează să fie acordată împrumutaților,

dar nu indică suma minimă care urmează să fie acordată împrumutaților. O diferențiere atât de profundă a drepturilor și a obligațiilor care decurg din aceste clauze contractuale înseamnă că ele sunt contrare cerinței de bună credință, provocând un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului [articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13]. Deși aceste clauze se referă la definirea obiectului principal al contractului, ele nu sunt exprimate într-un limbaj clar și inteligibil [articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13]. În plus, aceste clauze nu au fost negociate individual [articolul 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 93/13] și au fost incluse într-un contract încheiat între un profesionist și consumatori.

- 5 În opinia instanței de trimitere, în principiu, nu este posibil ca, după excluderea clauzelor abuzive din contract [articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13], acesta să continue să se aplice, în special în ceea ce privește dispozițiile contractuale care reglementează modalitățile de mobilizare a creditului. Contractul de împrumut nu exclude posibilitatea de a plăti împrumutul în CHF, dar în împrejurările din speță nu a existat o astfel de posibilitate în practică, deoarece fondurile din împrumut urmau să fie plătite în contul bancar indicat de vânzătorul imobilului, de la care reclamantul l-au cumpărat pentru suma exprimată în PLN. Imposibilitatea practică de a retrage fondurile creditului în CHF ar duce la neîndeplinirea scopului contractului de împrumut (finanțarea costurilor de achiziționare a unei locuințe). Prin urmare, executarea contractului nu a fost posibilă, deoarece banca nu a avut posibilitatea de a plăti suma împrumutului. În această situație, potrivit instanței de trimitere, trebuie să se concluzioneze că contractul este nul (articolul 58 alineatul 1 din Codul civil), ceea ce înseamnă că părțile ar trebui să își restituie reciproc toate prestațiile efectuate în temeiul acestuia (articolul 405 din Codul civil coroborat cu articolul 410 alineatul 1 din Codul civil) și, prin urmare, banca ar trebui să ramburseze reclamanților, în special, contravaloarea tuturor ratelor de credit, împreună cu dobânzile legale calculate din momentul în care a provocat o întârziere (articolul 481 alineatele 1 și 2 din Codul civil). Potrivit unei opinii alternative din jurisprudență, pe care instanța nu o împărtășește, un contract de credit denominat poate fi executat, în pofida eliminării clauzelor abuzive. Întrucât suma împrumutului a fost stabilită în CHF, posibilitatea de a plăti împrumutul direct în valută nu poate fi exclusă pentru motivul că împrumutatul s-a angajat să plătească vânzătorului imobilului suma în PLN. Contractul de vânzare a unui imobil, ca un contract separat, nu poate fi relevant pentru evaluarea juridică a contractului de împrumut. Din moment ce contractul de împrumut, după eliminarea clauzelor abuzive, nu prevedea nicidecum posibilitatea de a plăti împrumutul în PLN, suma plătită reclamanților constituia o prestație nedatorată pe care aceștia sunt obligați să o ramburseze. Cu toate acestea, întrucât ei nu au primit *de facto* suma creditului prevăzută în contract, prin urmare nu aveau obligația de a rambursa nicio rată de credit. În cazul în care contractul este menținut după ce clauzele abuzive au fost eliminate din acesta, toate prestațiile părților au constituit prestații nedatorate și trebuie să fie rambursate. Acest punct de vedere nu ar trebui însă respins în mod necondiționat. Acest lucru este important în cazul în care se consideră că Directiva 93/13 nu se aplică creanțelor reciproce ale părților în cazul în care contractul este declarat nul. Astfel, simpla

împrejurare că Directiva 93/13 se aplică modului de plată a creanțelor de restituire între părți nu poate fi pusă la îndoială, astfel cum reiese în special din Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, care privea tocmai această problematică. În această hotărâre, Curtea a demonstrat că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune unei jurisprudențe naționale care limitează în timp efectele restitutorii legate de constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale (punctul 75).

- 6 Prezenta întrebare preliminară, la care instanța de trimitere propune un răspuns afirmativ, se referă la modul în care trebuie interpretat articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13. Din jurisprudența constantă a Curții rezultă că această dispoziție are un caracter imperativ (a se vedea Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Espanol de Crédito, C-618/10, punctul 40). Aceasta implică mai întâi că, atunci când instanța națională constată într-un contract existența unei clauze abuzive, aceasta este obligată să constate din oficiu că respectiva clauză nu creează obligații pentru consumator. Cu toate acestea, există o excepție de la această regulă, și anume, un consumator poate decide că dorește ca o clauză abuzivă să îi creeze obligații, caz în care contractul este menținut în întregime (a se vedea Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, punctele 94 și 95).
- 7 Această excepție și dreptul acordat consumatorului de a consimți la o clauză contractuală abuzivă au stat la baza divergențelor apărute în jurisprudența instanțelor poloneze. Primul punct de vedere, în ceea ce privește aprecierea naturii juridice a deciziei consumatorului de a menține o clauză abuzivă, presupune că din natura imperativă a articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 reiese că o clauză abuzivă nu creează obligații *ex tunc* pentru consumator, iar instanța este obligată să o excludă, indiferent de poziția părților. Instanța națională trebuie să constate că clauza rămâne în vigoare numai dacă consumatorul a acceptat ca aceasta să îi creeze obligații. Declarația consumatorului referitoare la consimțământul liber cu privire la clauză abuzivă constituie un act juridic material cu efect *ex tunc* și constă în remedierea validității unui contract viciat de la bun început. Cu toate acestea, consumatorul nu este obligat să facă nicio declarație [a se vedea Rezoluția Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) din 20 iunie 2018, III CZP 29/17 și Hotărârea din 28 octombrie 2022, II CSKP 898/22]. Al doilea punct de vedere opus acceptă în esență poziția conform căreia o clauză contractuală ilicită este, de la bun început și de plin drept, lipsită de efect în favoarea consumatorului, care poate ulterior să își dea consimțământul în mod liber și în cunoștință de cauză cu privire la clauză și astfel să restabilească efectul retroactiv al acesteia. Totuși, potrivit acestui punct de vedere, instanța națională poate aprecia dacă o clauză contractuală abuzivă îi creează obligații consumatorului numai după ce acesta a făcut o declarație corespunzătoare. Întrucât din momentul ce eficacitatea unei clauze abuzive depinde de decizia consumatorului, clauza rămâne în stare de ineficacitate suspendată atât timp cât consumatorul nu a luat această decizie. Iar, pe de altă parte, dacă clauza abuzivă este esențială pentru existența întregului contract, în consecință, întregul contract se află într-o stare de ineficacitate suspendată. Atâta timp cât consumatorul nu a luat o decizie cu privire la confirmarea clauzei abuzive, niciuna dintre părți nu poate pretinde în mod efectiv

nici îndeplinirea prestației în temeiul contractului, nici returnarea prestației efectuate în executarea clauzei contractuale abuzive, deoarece nu se știe înainte de decizia consumatorului dacă clauza creează obligații sau nu părților la contract. În schimb, în cazul în care consumatorul este informat cu diligență cu privire la drepturile sale, după care declară că nu este de acord cu confirmarea clauzei abuzive și acceptă consecințele acesteia (inclusiv potențiala nulitate a contractului), aceasta înseamnă că starea de ineficacitate suspendată încetează. În acest caz, clauza abuzivă nu creează obligații *ex tunc*, iar orice prestație furnizată în temeiul acesteia trebuie restituită. În opinia instanței de trimitere, acest punct de vedere reflectă mai bine obiectivele Directivei 93/13, în timp ce al doilea punct de vedere prezintă riscul unor consecințe care pot fi contrare articolului 6 alineatul (1) și articolului 7 alineatul (1) din această directivă. Astfel, dacă instanța națională nu poate stabili toate consecințele încheierii unor clauze abuzive într-un contract fără o declarație prealabilă a consumatorului, aceasta implică o limitare a domeniului de aplicare al protecției acordate consumatorilor prin Directiva 93/13. Întrucât această directivă nu impune consumatorilor nicio obligație de a întreprinde vreo acțiune (inclusiv declarații cu conținut specific) nici nu prevede nicio consecință negativă pentru consumatori în cazul în care ei nu întreprind o astfel de acțiune. Dimpotrivă, Curtea a indicat în mod constant că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator și, prin urmare, trebuie să se considere că nu au existat niciodată (a se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, punctul 61). Aceasta reiese din faptul că articolul 6 alineatul (1) din Directivă 93/13 are caracter imperativ, ceea ce înseamnă că instanța națională este obligată să declare din oficiu că consumatorul nu are obligații ce decurg din clauzele contractuale abuzive. Or, Curtea a arătat deja, la punctul 28 din Hotărârea din 21 februarie 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, că „eficacitatea deplină a protecției prevăzute de directivă impune ca instanța națională care a constatat din oficiu caracterul abuziv al unei clauze să poată să stabilească toate consecințele acestei constatări, fără a aștepta ca consumatorul, informat cu privire la drepturile sale, să prezinte o declarație prin care să solicite anularea clauzei respective.” (în acest sens, Hotărârea din 30 mai 2013, C-397/11, Jörös, punctul 42, și Hotărârea din 30 mai 2013, Asbeek Brusse și de Man Garabito, C-488/11, punctul 50). Aceasta înseamnă că consumatorul are dreptul de a decide că confirmă clauzele abuzive, dar că nu este obligat să facă vreo declarație în acest sens. Prin urmare, nu este permisă impunerea unor consecințe negative asupra consumatorului pe motiv că acesta nu a făcut o astfel de declarație sau că a făcut-o la o dată ulterioară celei prezumate de instanța națională.

- 8 Cu toate acestea, practica judiciară care impune consumatorului să facă o declarație cu conținutul determinat are drept consecință faptul că, în practică, consumatorul care nu își îndeplinește această obligație nu este în măsură să obțină o protecție juridică, în pofida prezenței unor clauze abuzive într-un contract la care este parte. Această protecție este, de asemenea, limitată în cazul în care instanța națională, prin efectuarea unei astfel de declarații de către consumator, condiționează constatarea faptului că cererea consumatorului de restituire a prestației nedatorate executate în temeiul unei clauze contractuale abuzive este

executorie și că profesionistul rămâne în întârziere pentru executarea acestei prestații. În această privință, trebuie subliniate complicațiile practice: se întâmplă, astfel, ca instanțele să nu accepte declarațiile pe proprie răspundere ale consumatorilor și să îi oblige să depună declarațiile respective pe formulare cu un conținut determinat. În plus, în fiecare instanță se utilizează instrucțiuni și formulare de declarație cu conținut diferit, ceea ce are ca efect uneori ca instanța de al doilea grad să considere declarația făcută de consumator în fața primei instanțe ca fiind incorectă sau insuficientă. Mai mult, în cazul unei declarații scrise a consumatorului, unele instanțe solicită ca o copie a declarației să fie notificată sau comunicată profesionistului, iar atât timp cât acest lucru nu este executat, cererea consumatorului nu este exigibilă. Acest lucru are consecințe practice importante. Astfel, dacă numai depunerea de către consumator a unei declarații cu un conținut acceptabil de instanța națională are ca efect exigibilitatea cererii consumatorului, iar profesionistul intră în întârziere cu executarea acesteia, de la data depunerii declarației de către consumator depinde întinderea drepturilor sale de rambursare. Soluționarea acestor îndoieli este importantă pentru examinarea prezentei cauze. În funcție de data (data introducerii cererii introductive, notificarea ei părții, depunerea declarației) la care se consideră că cererea reclamantilor devine exigibilă, decizia instanței de trimitere cu privire la data de la care pârâta trebuie să acorde dobânzi va fi diferită.

- 9 Posibilitatea unei limitări atât de importante a întinderii drepturilor de rambursare ale consumatorilor ridică îndoieli cu privire la faptul dacă aceasta nu rămâne contrară principiului efectivității. Într-o situație în care, în principiu, cererea de rambursare a prestației nedatorate devine exigibilă după notificarea punerii în întârziere (articolul 455 din Codul civil), faptul de a impune cerințe suplimentare consumatorilor care își valorifică drepturile ce decurg din introducerea unor clauze abuzive în contractele lor pare de asemenea să aducă atingere principiului echivalenței. În plus, atât timp cât creanța consumatorului nu este exigibilă, consumatorul nu o poate compensa cu creanța profesionistului față de consumatorul respectiv (articolul 498 alineatul 1 din Codul civil). Lipsa de claritate în ceea ce privește data la care creanța consumatorului este exigibilă face, de asemenea, dificilă determinarea valorii exacte a creanței sale, deoarece, dacă debitorul dorește să își execute obligația exprimată într-o monedă străină (în acest caz, în CHF), valoarea monedei străine este determinată în funcție de cursul de schimb mediu anunțat de Narodowy Bank Polski (Banca Națională a Poloniei) din ziua în care creanța este exigibilă (articolul 358 alineatul 2 din Codul civil).
- 10 Instanța de trimitere nu contestă importanța informării consumatorului cu privire la consecințele eliminării clauzelor abuzive din contract. Obligația de a face o asemenea informare rezultă direct din cuprinsul punctului 99 din Hotărârea Bank BPH, C-19/20. Cu toate acestea, pare contrară obiectivelor directivei o interpretare potrivit căreia eficacitatea și întinderea cererilor de restituire ale consumatorului sunt limitate de necesitatea de a transmite consumatorului informarea sus-menționată și de a se asigura că acesta a înțeles-o. De asemenea, dreptul consumatorului de a accepta clauzele abuzive (față de care poate să nu

exprime niciun interes) nu ar trebui să îl pună într-o situație juridică mai puțin favorabilă decât în cazul în care nu i-ar fi fost recunoscut un asemenea drept.

DOCUMENT DE LUCRU